

Máma, táta, Brno, Praha

Jitčin otec Miloš Zelenka hrál na housle v orchestru brněnské Janáčkovy opery, maminka zpívala v tanním sboru. Ač byla pokřtěna jako Růžena, na přání svého manžela se v dospělosti přejmenovala na Lenku. Seznámili se, jak jinak, v divadle, kde oba působili.

Dcera Jitka se narodila do muzikantské rodiny Zelenkových v pondělí 5. června 1950 v brněnské porodnici v Žabovřeskách zvané U Šilhanů.

Odtud si ji rodiče odvezli domů – tehdy žili v pronajatém bytě ve vile v brněnské výstavní čtvrti Pisárky. Ze starých fotek je zřejmé, že měli pěkné bydlení v prvorepublikovém stylu. Máma byla ještě velmi mladá, bylo jí jednadvacet let, táta byl o devět let starší.

Jitčina matka pocházela z Rosic u Brna, ale záhy se se svou maminkou, Jitčinou babičkou Růženou Hochmannovou, přestěhovaly do Tetčic. Tam žila i Jitčina prababička Jülie Kavalová.

„Dodnes vidím prababičku Jülii v jejím malém, klasickém venkovském domečku,“ vybavuje si Jitka jednu ze svých nejstarších vzpomínek. „Měla krásné, vrásčité ruce a já jsem na nich z té vrásčité, scvrklé a nepoddajné kůže stavěla pomyslné hrady a zámky.“

Pohlazení jara

(Jan Neckář/Eduard Pergner)

Vítr od jihu vál
 Sníh už na cestě tál
 Před starým domem bezejmenná
 Na lavičce mlčky sedí stará žena
 A vedle ní já

Stromy jsou holé
 Slunce není
 Stará žena ruce má jak při modlení
 A na nich zvláštní zlaté rýhy
 Léta velké tíhy klouby prstů osud svírá
 A pak ty krásné ruce výš zdvihá
 Otevírá, vzhůru se dívá
 A tím jak mlčí, ví, co říká
 Ví, kam vzhlíží, ví, už po čem touží
 Ví, co hlídá, co čeká
 Stejně jak já

Prosbu té ženy znám
 Vzhlíží, kdy přijde k nám
 Nového jara pohlazení
 Víc tu starou ženu nikdo neodmění
 Je těžké být sám

Jaro se rodí
 Ona není
 Už nepřivítá nové jarní pohlazení
 Ví, co říkala mi, stále myslím na ni
 Každé jaro, když jdu kolem
 Její dvůr je prázdný a pustý
 I dům se rozpadá stářím
 Jen ten zárazk jara
 Z rukou bílých
 Vlítne krajem dál a sílí
 A pak střemhlav klesá do dlaní
 Máš ten zárazk ve svých rukách
 Ty krásná lásko, lásko jarní
 Ráda mám to tvoje zvláštní jarní pohlazení
 Jara pohlazení
 Jara pohlazení
 Jara pohlazení



Jitka Zelenková s rodiči (1954)

Otec Jitčiny matky byl obchodní příruční v drogerii, v níž byly k dostání i divadelní líčidla a krémy. Měl dvě dcery, Růženu a Danu, a představoval si, jak časem vybuduje rodinný podnik, ve kterém budou obě jeho dcery pracovat. Růženka však ze všeho nejraději zpívala. Toužila po všem, jen ne-snila o tom, že se jednou stane prodavačkou v rodinném krámku. Přestože rodiče nechtěli o jejím zpívání ani slyšet, vzepřela se jim a podařilo se jí dostat se do sboru brněnské Janáčkovy opery. Časem zpívala i v operetách uváděných na scéně brněnské Reduty.

Jitčin otec pocházel z Rakovníka, kde jeho rodiče vlastnili malý domek. Dědeček František pracoval po celý život na dráze a babička Milada byla

ženou v domácnosti. Ve svém jediném dítěti Milošovi se viděli a dělali vše proto, aby se měl v životě lépe než oni. A protože měl hudební talent, vystudoval hru na housle.

Několik let po Jitčině narození se rodina přestěhovala do Prahy. Jitčina máma se stala uznávanou operetní sólistkou v Divadle Na Fidlovačce a její manžel v tomtéž divadle získal místo dirigenta.

Tak začal příběh dívky, o kterém sotva kdo mohl tušit, jak spletitý na konec bude.

Krásné dětství v Rakovníku

Po příchodu do Prahy byli Zelenkovi nuceni vystřídat několik podnájmů. Táta Miloš se v komplikované situaci rozhodl svěřit malou Jitku do péče svých rodičů v Rakovníku. Bylo jí okolo pěti let, když se náhle ocitla v takřka venkovské idyle. Na léta strávená u babičky a dědy Zelenkových vzpomíná Jitka takto:

„U babičky a dědy jsem prožila skutečně nádherné dětství. Milovali mě, dodnes na ně s láskou vzpomínám. Myslím, že už mě nikdo nikdy nebude mít rád tak jako oni. Žili jsme v malém domečku, neměli televizi a já moderní hračky. Bydleli jsme jen v kuchyni a v jednom pokoji. A to byla vlastně i ložnička, kde jsme všichni také spali. Na zdi nad postelí visel známý, klasičtý, oválný obraz Krista... Dodnes mám před očima také sklep, na sedmém schodu míval děda svou oblíbenou desítku. V domku nebyla sprcha s teplou vodou, na dvorku ale stála stará prádelna, kde jsme se koupali ve staré plechové vaně a vodu si do ní ohřívali. Tak se tenkrát žilo. Pamatuji si střípky jednoduchého života, který na mě měl přímo blahodárné účinky. Slepice, husy, králíci, které děda sám stahoval, každou chvíli tam nějaký ušák visel. A krmení hus? To byla nezapomenutelná nádhera! Vidím před očima, jak se jim otevíral zobák, děda pro ně dělal šišky ze šrotu, tu vůni cítím ještě teď! Babička mi česala každé ráno vlásy, žehlila puntíkové mašle, splétala



Svatební fotografie tatínkových rodičů Milady a Františka Zelenkových



Jitka s dědečkem Františkem Zelenkou na Zátíší v Rakovníku (1952)

copy a pokaždé mi k snídani nalámala chleba do kakaa. Děda chodil celý život na dráhu se železničářskou lucernou, která mě naprosto fascinovala tím, jak svítila z každé strany jinou barvou. A se stejnou láskou jako se babička starala o mě, pečovala i o něho. Den co den mu do bandasky chystala kafičko, aby mu služba rychleji utíkala. Společně jsme rádi drželi černé hodinky, u kterých hrálo staré dřevěné rádio, na něm svítilo malé žluté světýlko... Od té doby mám ráda Ladovy obrázky, na kterých se z jeho domečků linou do tmavé noci žlutá světýlka. Babička Milada si navíc dopisovala s – v té době nesmírně slavnou – herečkou Růženou Naskovou. Dodnes si pamatuji na babiččino překrásné, zdobné, drobné písmo. Ačkoliv zůstala v domácnosti, byla velice citlivá a inteligentní. Babička mi občas vyprávěla, jak její maminku, mou prababičku, zabil na poli blesk, a po celý svůj život schraňovala jako poklad po ní spálenou sponku do vlasů. Už tenkrát jsem ráda řádila s kluky, lezla na stromy, ale pak zároveň ráda chodila s babičkou do polí na procházky, kde mě učila poznávat kytičky. Pamatuji si třeba poetický název jedné z nich. Babička říkávala, že jsou to Slzičky Panny Marie. Už během pobytu u babičky a dědy jsem si zamilovala Velikonoce, jejichž zvyky jsme dodržovali a kterým dodnes dávám přednost před vánočními svátky. Zelené čtvrtky byly špenátové, barvila se vajíčka, kluci chodili na koledu a já před nimi a jejich pomlázkou s pištěním a ječením prchala do předem peč-

livě připraveného úkrytu. Zvyk barvení vajec na Velikonoce dodržuji dodnes. Jen mi v současné době dělá problém sehnat bílá vajíčka, všude jsou k dostání jen hnědá. A tak před Velikonoci volám na všechny strany a sháním ta bílá.“

Obrázky z Piešťan

Když bylo Jitce asi čtyři nebo pět let, začal její tatínek v létě pohostinsky dirigovat lázeňský orchestr v Piešťanech. A maminka tam s ním jezdila zpívat. Pokaždé vyzvedli svou malou, roztomilou, kudrnatou holčičku od babičky v Rakovníku a vzali ji na zájezd s sebou. A ona už tenkrát v jiném prostředí vyváděla své neuvěřitelné kousky.

„Náhle jsem třeba nebyla – a našli mě v cikánském voze! To se jednou stalo i v Rakovníku. Nebo mě přitahovaly kolotoče a houpačky, přímo jsem je milovala. Taky jsem se v Piešťanech originálním způsobem naučila plavat. Všichni jsme byli toho dne na známém kúpalisku Eva. Běhala jsem kolem bazénu... ‚Kde je zas ta Jitka?‘, sháněla se po mě máma. Uviděla mě, utíkala za mnou, už už mě doháněla – a jak jsem ji uviděla za sebou – šup, skočila jsem do hlubokého bazénu! Nějak jsem se v něm chvíli plácala – a tak jsem se naučila plavat. Pamatuji si také, jak jsem se v Piešťanech chodila dívat na nádherné tropické lekníny *Victoria regia*. Proč? Protože byly krásně a tajemně nasvícené. Táta mě tam bral na koncerty a také do restaurace, kde mě učil, jak se tam chovat, jak si objednat, jak se správně jít, jak se platit. Dodnes si pamatuji šatičky, které jsem měla tehdy na sobě.“

Ze Šumavy do Poděbrad

Když bylo Jitce deset let, odjela do školy v přírodě na Šumavu. Dodejme, že bývala od miminkovských let často nemocná, jedna angína střídala druhou. Už v pěti jí museli vytrhnout krční mandle. Ale to, co ji postihlo na Šumavě, překonalo všechna dosavadní marodění.



Na léčebném pobytu
v Poděbradech (1962)

„Jednou jsem hrozně zeslábla a nemohla dojít z nějaké túry do chaty, kde jsme byli ubytovaní. Bylo mi čím dál tím hůř. Odvezli mě do nemocnice ve Vimperku, kde zjistili, že jsem chytla zcela zvláštní druh angíny. Právě proto, že jsem neměla mandle. Dostala jsem vysokou horečku, a tak si mě tam nechali na pozorování. Po týdnu byla diagnóza jasná – akutní kloubový revmatismus a následně zánět srdečního svalu. Nemohla jsem hýbat rukama ani nohama. Postupně mě léčili a také učili znovu chodit. Na srdce jsem pak dostávala každý měsíc až do svých patnácti let injekce, jejíž vpíchnutí bylo z mého dětského pohledu asi tak příjemné, jako když vás nakopne kůň.“

Jitka ovšem svůj pobyt ve vimperském špitále zúročila originálním způsobem. Zamílovala si totiž celou nemocnici se všemi doktory, sestřičkami i pomocným personálem.

Jejího nadšení si všimli doktoři, kteří ji dokonce vybavili zdravotnickým kufříkem, který měl plnou výbavu, včetně obvazů a pravé injekční stříkačky. „Panenkám jsem píchala injekce. Pořád jsem někoho léčila, obvazovala.“ Chvilu na lůžku trávila četbou. Zhlála například celého Vinnetoua, knížku *Tajuplný ostrov* a jiné zajímavé knížky.

Nadšení pro kariéru ve zdravotnictví Jitku ale po čase zcela logicky přešlo. Důvod byl jednoduchý. Medicína vyžaduje trvalé celoživotní studium. A to nebylo nic pro ni. Nicméně dodnes

chová ke všem pracovníkům ve zdravotnictví úctu takřka posvátnou a mezi lékaři a zdravotními sestrami má spoustu přátel.

Po léčbě ve vimperské nemocnici musela odjet se srdíčkem na ozdravný pobyt do dětské léčebny v Poděbradech. Tam ovšem pojala léčbu s temperamentem sobě vlastním a podle všeho ke svému vlastnímu prospěchu:

„Skákala jsem na posteli, snažila se běhat po chodbách i venku... Prostě dělala jsem všechno možné proti příkazům a doporučením. Paradoxně se mi srdce zlepšilo nejspíš právě touhle činností!“

V té době se už Jitka hodně zajímala o muziku, kterou kolem sebe slyšela. Zapisovala si písničky do sešitu, první byla *Diana* od Paula Anky, pamatovala si různé texty. A milovala Waldemara Matušku.

Z Poděbrad se po léčení vrátila k prarodičům do Rakovníka.

Pražská dvouletka

Jitčina idylická rakovnická léta skončila bez varování doslova z hodiny na hodinu. Znenadání si pro ni přijela maminka, která si ji okamžitě odvezla s sebou do Prahy, kde stále působila jako členka souboru Divadla Na Fidlovačce. Otec mezitím přesídlil do Poděbrad jako dirigent. Pro Jitku byl tento prudký přechod velmi těžký.

„Chodila jsem tehdy do šesté třídy. Do té doby jsem nosila domů jedničky, sem tam dvojku, a přitom mi to nedalo žádnou práci. A teď v Praze se najednou začaly objevovat trojky, prospěch se zhoršil. Což jsem ale nevnímala jako nějakou tragédii. Faktem zůstává, že jsem náhle byla vytržená z idylického dětství a vržena do zcela neznámého prostředí. A nejen to. Velice často jsem zůstávala sama doma. Bydleli jsme nedaleko Fidlovačky, kde máma hrála hlavní role v operetách a hrách se zpěvy, a bývala tudíž zcela pravidelně večer pryč a během dne do divadla docházela na zkoušky. Máma se proto domluvila se sousedy, kteří měli syny asi v mém věku, abych u nich mohla večeret. Dodnes si pamatuji na jejich připálenou sekanou!“ směje se dnes Jitka.

Doma neměla Jitka navíc na růžích ustláno.

„Že by mi rodiče zařídili můj vlastní romantický dívčí pokojíček, o tom nemohla být řeč. Děti si dnes vůbec neuvědomují, co všechno mají, a spousty věcí považují za samozřejmost. Maminka tohle neřešila, protože měla svůj divadelní svět. A táta byl taky svůj. Navíc dirigent, prostě umělc! Tehdy mi to ale vůbec nedocházelo. Až později, když už jsem žila sama a někdy vzpomínala, říkala jsem si, jak to vůbec bylo možné. Ten trochu hořký pocit mám v sobě dodnes, ale už jsem daleka toho, abych měla rodičům něco za zlé a něco jim vyčítala. Tak to prostě bylo!“

Učiňme tu dvě poznámky, které mohou trochu přispět k pochopení výše řečeného. První: Jitčina máma asi opravdu nebyla ve svazku s manželem příliš šťastná. Už záhy po svatbě zjistila, že se mu kromě ní líbí i všechny krásné ženy kolem. A šarmantní pan dirigent se ženám líbil také. Ovšem ani paní Lenka nezůstávala pozadu. Poznámka druhá: Jitka nikdy svým rodičům výchovu ani v nejmenším neulehčovala. Byla velmi temperamentní, svéhlavá a vzdorovitá. Když u ní maminka v dětství objevila jisté malířské nádání, vznikl další problém, protože malá Jituška se nechtěla podříditi žádné autoritě. A tak to bylo se vším. V době, kdy se pomalu hlásila o slovo puberta, začala vnímat kluky a objevila neřest v podobě cigaret.

„S kluky jsem zkoušela kouřit a naučila se to na značce Lípa. A proč Lípa? Myslela jsem si, že když se něco jmenuje Lípa, tak je to z lípy a musí to být zdravé!“

O prázdninách Jitka odjížděla z Prahy do Rakovníka k babičce a dědovi. Milovala slavné koupaliště, kterému se dodnes říká Tyršák a ke kterému se jí vážou krásné vzpomínky. Uprostřed leží ostrůvek. Tam pokaždé doplavala a tam se také poprvé líbala s klukem.

Klavír

Ať žila kdekoliv, chodila Jitka pravidelně na hodiny klavíru. Začala už v šesti letech v Rakovníku, pokračovala v Praze a pak v Poděbradech. Na to dbal zvláště otec docela přísně.

„Dost mě péroval, abych cvičila, ale také mi třeba ukazoval a vysvětloval partituru symfonického orchestru. To bylo pro mě do budoucna hodně cenné. K pravidelnému cvičení, které mě jako většinu dětí nebavilo, jsem potřebovala motivaci. Jako ostatně ke všemu. Rakovnická babička to se mnou uměla! Zabalila se do záclony, tančila jako baletka a v ten moment mě to cvičení na klavír bavilo! Babička byla moc ráda, když jsem jí zahrála Dvořákovo *Largo* z jeho *Novosvětské symfonie*. To byla štěstím bez sebe!“

Samozřejmě ani průběh hudebních studií nebyl u Jitky bez problémů.

„Vždy jsem měla dobré učitele klavíru, vždy mi hra maximálně šla a vždy se mnou byli v tomto směru maximálně spokojeni. Ale nikdy mě nebavilo nic z hudební nauky, nic z teorie. Zato kdykoliv jsem se ocitla někde, kde stál klavír, hned jsem nutila ostatní, aby se mnou zpívali. Hrávala jsem a rádo by anglicky zpívala mimo jiné i rokenroly.“

Jitka své studium klavíru na Lidové škole umění v Poděbradech zakončila v pátek 26. února roku 1965 ve velkém stylu. Na absolventském koncertu v poděbradském Zámeckém divadle přednesla za doprovodu Středoevropského symfonického orchestru pod taktovkou dirigenta Symfonického orchestru Československého rozhlasu v Praze Františka Dyka I. větu z Haydnova *Koncertu D dur pro klavír a orchestr*.

Koncert proběhl zdárně, ale pak se stalo něco nečekaného. Jitčin zápal pro hru na klavír zcela pohasl. Jako mávnutím kouzelného proutku. Odmítla docházet na další hodiny klavíru, neustále se vymlouvala, dokonce si pálila cigaretami ruce, aby nemusela na hodinu jít. Zkrátka nastalo období, kdy Jitku přestalo bavit úplně všechno. Učení, hraní i škola.

Poděbrady

Po zániku Divadla Na Fidlovačce v roce 1963 a přiřazení této scény k Hudebnímu divadlu Karlín Jitčina matka už do nově vzniklého souboru nepřešla. Manžel ji přesvědčil, aby zkusila uspět v konkurzu do špičkového tělesa vážné hudby – Českého pěveckého sboru (pozdějšího Pražského fil-

harmonického sboru). Ač neměla konzervatoř, šéf sboru profesor Josef Veselka rozpoznal její výrazný talent a přijal ji. A hned se jelo na měsíční zájezd do Itálie.

Tehdy vyvstala vpravdě nerudovská otázka. Kam v nově vzniklé situaci situaci s třináctiletou Jitkou? Řešení bylo jediné: musí z Prahy nastálo odejít za tátou do Poděbrad. Ten tam za krátkou dobu pozvedl lázeňský orchestr profesionálně na takovou úroveň, že se z něj stal uznávaný Středočeský symfonický orchestr. A táta byl nejen jeho dirigentem, ale i ředitelem.

V Poděbradech bydleli s tátou na náměstí v malém lázeňském pokojíku v prvním patře. U jedné stěny stály palandy, táta spal dole a Jitka nad ním. Žádná sprcha, jen umyvadlo. Topilo se naftovými kamny. Sprchovat se chodili do lázní.

První „opička“

Skoro každý se jednou poprvé pořádně opil. Ale jen málokdo s takovou „parádou“ jako Jitka.

Když končila devítiletku, žactvo ve škole trochu slavilo. Nakonec zůstali ve třídě jen Jitka a dva kluci. A nenapadlo je nic duchaplnějšího než závodit, kdo dřív vypije láhev červeného a bílého vína najednou...

„Jak to se mnou zamávalo, asi nemusím popisovat... Jenže ze školy jsem nešla domů, ale na sraz Středočeského symfonického orchestru, se kterým jsem jela coby dcera pana dirigenta na vystoupení do Pardubic. Tam měla přijet z Prahy i máma, která na koncertě zpívala. Když jsem šla k autobusu, zažila jsem přesně to, co známe z filmů – mlžný opar, dvojité vidění, vlnění země pod nohama... V tomto stavu jsem nastoupila a sedla si vedle táty, který už byl oblečen jako dirigent a jako správný „švihák lázeňský“, tedy celý v bílém. Po pár kilometrech byl ohozen velmi nevábnou směsicí červeného a bílého. Před zraky celého orchestru!“